

Group of States against Corruption
Groupe d'États contre la corruption

Data przyjęcia: 24 marca 2023 r.
Data publikacji: 20 lipca 2023 r.

Publiczny

CZWARTA RUNDA OCENY

Zapobieganie korupcji w odniesieniu do
parlamentarzystów, sędziów i prokuratorów

DRUGI OKRESOWY RAPORT ZGODNOŚCI

obejmujący

DZIAŁANIA PODJĘTE W NASTĘPSTWIE RAPORTU DOTYCZĄCEGO PROCEDURY *AD HOC* (ART. 34)

POLSKA

Dokument przyjęty przez GRECO na 93. posiedzeniu plenarnym
(Strasburg, 20–24 marca 2023 r.)

I. WPROWADZENIE

1. W niniejszym drugim okresowym raporcie zgodności oceniono środki podjęte przez władze Polski w celu wdrożenia zaległych zaleceń wydanych w czwartej rundzie raportu ewaluacyjnego dotyczącego Polski (zob. pkt 2), obejmujących „Zapobieganie korupcji w odniesieniu do parlamentarzystów, sędziów i prokuratorów”, a także dodatkowych zaleceń wydanych w 2018 r. w uzupełnieniu do czwartej rundy raportu ewaluacyjnego dotyczącego Polski (na podstawie art. 34).
2. Raport ewaluacyjny z czwartej rundy dotyczący Polski został przyjęty na 57. posiedzeniu plenarnym GRECO (19 października 2012 r.) i upubliczniony 25 stycznia 2013 r. ([Greco Eval IV Rep \(2012\) 4E](#)). W okresie od grudnia 2014 r. do czerwca 2018 r. GRECO przyjęło trzy raporty zgodności na 66. posiedzeniu plenarnym (12 grudnia 2014 r.), 75. posiedzeniu plenarnym (20–24 marca 2017 r.) i 80. posiedzeniu plenarnym (18–22 czerwca 2018 r.) oraz podało je do wiadomości publicznej odpowiednio 24 lutego 2015 r. ([Greco RC-IV \(2014\) 1E](#)), 28 marca 2017 r. ([GrecoRC4\(2017\)2](#)) i 28 czerwca 2018 r. ([GrecoRC4\(2018\)11](#)).
3. Ponadto, w świetle reform sądownictwa w Polsce w latach 2016–2018, które miały fundamentalny wpływ na wymiar sprawiedliwości, GRECO postanowiło na swoim 78. posiedzeniu plenarnym (4–8 grudnia 2017 r.) zastosować wobec Polski procedurę *ad hoc* (procedura na podstawie art. 34).¹ W rezultacie GRECO przyjęło na swoim 80. posiedzeniu plenarnym uzupełnienie do raportu ewaluacyjnego z czwartej rundy oceny ([Greco-AdHocRep\(2018\)3](#)) (dalej „raport dotyczący art. 34”), w którym ponownie oceniono nieaktualne części raportu ewaluacyjnego z czwartej rundy oceny.
4. Procedura zgodności czwartej rundy oceny (tj. w odniesieniu do zaleceń zawartych w raporcie ewaluacyjnym, a następnie w raporcie dotyczącym art. 34 w aneksie do raportu ewaluacyjnego) była kontynuowana w drugim aneksie do drugiego raportu zgodności ([GrecoRC4\(2019\)23](#)) i okresowym raporcie zgodności ([Greco RC4\(2021\)18](#)), które zostały przyjęte na 84. posiedzeniu plenarnym GRECO (2–6 grudnia 2019 r.) i 88. posiedzeniu plenarnym (20–22 września 2021 r.) i podane do wiadomości publicznej, odpowiednio, 16 grudnia 2019 r. i 22 września 2021 r. W obu raportach GRECO stwierdziło, że ogólny niski poziom zgodności z zaleceniami był „ogólnie niezadowolający” w rozumieniu art. 31 ust. 8.3 zmienionego Regulaminu i postanowiło zastosować „procedurę niezgodności” na podstawie art. 32 Regulaminu. W okresowym raporcie zgodności szef polskiej delegacji został poproszony o przedstawienie sprawozdania z postępów we wdrażaniu zaległych zaleceń (tj. zaleceń (i)–(iii), (v)–(vi), (ix), (xii), (xiv) i (xvi) oraz zaleceń (i)–(ii) i (iv)–(vi) na podstawie art. 34), najpóźniej do 30 września 2022 r. (termin przedłużono do 31 grudnia 2022 r.).
5. Zgodnie z wymogami władze Polski przedstawiły raport sytuacyjny dotyczący środków przyjętych na potrzeby wdrożenia pozostałych zaleceń. Raport ten wpłynął 30 grudnia 2022 r. i wraz z informacjami przekazanymi później posłużył jako podstawa do sporządzenia drugiego okresowego raportu zgodności.
6. Na sprawozdawców procedury zgodności GRECO wybrało Republikę Czeską i Portugalię. Sprawozdawcami zostali Helena KLIMA LIŠUCHOVÁ ze strony Republiki Czeskiej i António DELICADO ze strony Portugalii. W sporządzeniu drugiego okresowego raportu zgodności sprawozdawców wspierał sekretariat GRECO.

¹ W art. 34 Regulaminu GRECO przewidziano procedurę *ad hoc*, którą można uruchomić w wyjątkowych okolicznościach, takich jak otrzymanie przez GRECO wiarygodnych informacji dotyczących reform instytucjonalnych, inicjatyw legislacyjnych lub zmian proceduralnych, które mogą skutkować poważnymi naruszeniami standardów antykorupcyjnych Rady Europy.

II. **ANALIZA**

7. Należy przypomnieć, że GRECO w swoim raporcie ewaluacyjnym skierowało do Polski 16 zaleceń, do których dodano sześć dodatkowych zaleceń w raporcie dotyczącym art. 34. W momencie przyjęcia poprzedniego raportu zgodności zalecenia (iv), (vii), (viii), (x), (xi), (xiii) i (xv), a także zalecenie (iii) na podstawie art. 34 zostały wdrożone w sposób zadowalający lub zostały uwzględnione w zadowalający sposób. Nie wdrożono zaleceń (i)–(iii), (v), (vi), (ix), (xii), (xiv) i (xvi), a także zaleceń (i), (ii), (iv), (v) i (vi) na podstawie w art. 34 Regulaminu. Poniżej zbadano zgodność z pozostałymi zaleceniami.

Zapobieganie korupcji w odniesieniu do parlamentarzystów

Zalecenia (i), (ii), (iii) i (v)

8. *GRECO zaleciło:*

- *zwiększenie przejrzystości relacji parlamentarzystów z lobbystami i innymi osobami trzecimi, które próbują wywierać wpływ na proces legislacyjny, w tym również w związku z posiedzeniami podkomisji parlamentarnych (zalecenie (i));*
- *i) uzupełnienie zasad etyki poselskiej o jasne wskazówki dla posłów dotyczące konfliktów interesów (np. ich definicje lub rodzaje) i powiązanych tematów (w tym zwłaszcza przyjmowania prezentów i innych korzyści, zakazu łączenia stanowisk, dodatkowych zajęć i udziałów/interesów finansowych, niewłaściwego wykorzystywania informacji i środków publicznych, obowiązku składania oświadczeń majątkowych oraz postawy wobec osób trzecich, takich jak lobbyści – z podaniem rozbudowanych przykładów); oraz ii) wprowadzenie takich standardów etycznych i postępowania również wśród senatorów oraz rozpowszechnienie ich w gronie senatorskim (zalecenie (ii));*
- *zarówno w odniesieniu do posłów, jak i senatorów, opracowanie jasno zdefiniowanego mechanizmu deklarowania potencjalnych konfliktów interesów parlamentarzystów – z uwzględnieniem interesów członków najbliższej rodziny – w związku z konkretnymi przepisami prawnymi (projektami) (zalecenie (iii));*
- *zrewidowanie mechanizmu monitoringu przestrzegania przez parlamentarzystów standardów etycznych i postępowania – w tym zasad dotyczących konfliktów interesów i powiązanych obszarów – w celu zwiększenia jego efektywności, w szczególności poprzez uproszczenie systemu poszczególnych zaangażowanych organów i zapewnienie im niezbędnych zasobów finansowych oraz kadrowych (zalecenie (v)).*

9. GRECO przypomina, że zalecenia (i)–(iii) i (v) nie zostały wdrożone w poprzednim raporcie zgodności. Nie podjęto żadnych kroków w kierunku wdrożenia tych zaleceń.

10. Władze polskie informują, że niektóre zmiany ustawowe² spowodowały powstanie niezgodności między wykonywaniem mandatu posła i senatora a innymi funkcjami, pozwalając uniknąć potencjalnych obszarów konfliktu interesów. Władze przyznają, że zmiany nie wpływają bezpośrednio na obszary objęte zaleceniami GRECO, jednak znacząco rozszerzają zakres tzw. względnej formalnej niepołączalności mandatu parlamentarnego określonej w art. 30 ustawy z dnia 9 maja 1996 r. o wykonywaniu mandatu posła i senatora. W wyniku zmian ustawowych nie zakazano łączenia mandatów z określonymi funkcjami, lecz zakazano zatrudniania posłów i senatorów

² Ustawa z dnia 14 października 2021 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. 2021 poz. 2054).

w spółkach prawa handlowego, w których Skarb Państwa lub jednostka samorządu terytorialnego posiadają bezpośrednio lub pośrednio przez inne podmioty co najmniej 10% akcji lub udziałów. Sejm i Senat będą kontynuować wdrażanie pozostałych zaleceń.

11. GRECO odnotowuje zmiany ustawowe, które – jak przyznały władze – nie mają żadnego wpływu na obszary objęte czterema zaległymi zaleceniami. GRECO ubolewa nad ciągłym brakiem wymiernych postępów we wdrażaniu tych czterech zaległych zaleceń.
12. GRECO stwierdza, że zalecenia (i), (ii), (iii) i (v) nie zostały wdrożone.

Zalecenie (vi)

13. *GRECO zaleciło, zarówno w odniesieniu do posłów, jak i senatorów, (i) powołanie specjalnego poufnego doradcy, którego zadaniem będzie udzielanie parlamentarzystom porad w zakresie kwestii etycznych i możliwych konfliktów interesów w związku z konkretnymi sytuacjami; oraz (ii) organizowanie dla wszystkich parlamentarzystów konkretnych i okresowych szkoleń dotyczących kwestii etycznych i konfliktów interesów.*
14. GRECO przypomina, że zalecenie (vi) nie zostało wdrożone w poprzednim raporcie zgodności.
15. Władze polskie informują obecnie, że od 2020 r. w Senacie powołano specjalnego poufnego doradcę, który doradza w kwestiach etyki i konfliktu interesów. Przed pierwszym posiedzeniem Senatu kolejnej kadencji odbywają się obowiązkowe i fakultatywne szkolenia, podczas których poruszane są określone kwestie etyczne.
16. GRECO z zadowoleniem przyjmuje fakt, że w odniesieniu do części (i) tego zalecenia w Senacie powołano zaufanego doradcę, który udziela porad senatorom. Aby ta część rekomendacji została w pełni wdrożona, należałoby również powołać poufnego doradcę w odniesieniu do posłów na Sejm, co jeszcze nie nastąpiło. W związku z tym do tej części zalecenia zastosowano się jedynie częściowo. Jeśli chodzi o część (ii), wydaje się, że niektóre obowiązkowe i fakultatywne kursy szkoleniowe odbyły się w odniesieniu do senatorów i tylko przed pierwszym posiedzeniem kadencji, i władze nie dostarczyły dokładnych informacji dotyczących liczby senatorów uczestniczących w takich kursach, ich częstotliwości, zakresu i treści, a także poruszanych w nich kwestii etycznych. GRECO ubolewa, że w odniesieniu do senatorów wprowadzono jedynie ograniczone szkolenia. Nie można uznać, że do tej części zalecenia zastosowano się inaczej niż zaledwie częściowo.
17. GRECO stwierdza, że zalecenie (vi) zostało częściowo wdrożone.

Zapobieganie korupcji w odniesieniu do sędziów

Zalecenie (ix)

18. *GRECO zaleciło podjęcie niezbędnych prawnych, instytucjonalnych lub praktycznych środków, lub też usprawnienie obowiązujących środków w celu zapewnienia dogłębnej analizy oświadczeń majątkowych sędziów oraz wzmocnienia charakteru zapobiegawczego analizy oświadczeń majątkowych. Powinno to obejmować większą współpracę wszystkich odpowiednich organów kontroli.*
19. GRECO przypomina, że zalecenie to zostało częściowo wdrożone w poprzednim raporcie zgodności. Zasady weryfikacji oświadczeń majątkowych przez organy skarbowe, opracowane przez Ministerstwo Finansów, zapewniały szereg narzędzi do

znacznego wzmocnienia dogłębnej kontroli oświadczeń – m.in. poprzez określenie szerokiego zakresu źródeł informacji, które należy wziąć pod uwagę – oraz do współpracy z innymi zainteresowanymi organami. Nie powstał jednak związany z tym projekt przepisów dotyczących oświadczeń majątkowych.

20. Władze polskie nie poinformowały o dalszych postępowaniach.
21. GRECO stwierdza, że zalecenie (ix) pozostaje częściowo wdrożone.

Zapobieganie korupcji w odniesieniu do prokuratorów

Zalecenie (xii)

22. *GRECO zaleciło (i) rozpowszechnienie „Zbioru zasad etyki zawodowej prokuratorów” wśród wszystkich prokuratorów i udostępnienie społeczeństwu; oraz (ii) uzupełnienie go w taki sposób, by zawierał właściwe wytyczne w odniesieniu do konfliktu interesów (np. definicje lub rodzaje) oraz związane z tym kwestie (w tym głównie przyjmowanie prezentów i innych korzyści, nielączenie stanowisk oraz dodatkowa działalność).*
23. GRECO przypomina, że zalecenie to zostało częściowo wdrożone w poprzednim raporcie zgodności. Pierwsza część została wdrożona w sposób zadowalający poprzez rozpowszechnienie „Zbioru zasad etyki zawodowej prokuratorów” wśród prokuratorów i ogółu społeczeństwa.³ W odniesieniu do drugiej części zalecenia, poza dodaniem pewnych przepisów dotyczących konfliktu interesów do „Zbioru zasad etyki zawodowej prokuratorów”, nie zaoferowano żadnych wytycznych dotyczących konfliktu interesów ani innych powiązanych kwestii (takich jak przyjmowanie prezentów i innych korzyści, występowanie niezgodności i dodatkowa działalność), w tym praktycznych przykładów.
24. Władze polskie nie zgłosiły żadnych dalszych postępowaniach, poza odniesieniem się do wcześniej przekazanych informacji, zgodnie z którymi pewne przepisy dotyczące konfliktu interesów dodano do Zbioru zasad etyki zawodowej prokuratorów (zob. poprzedni akapit i pkt 23 okresowego raportu zgodności).
25. GRECO odnotowuje brak jakichkolwiek wymiernych postępowaniach i stwierdza, że zalecenie (xii) pozostaje częściowo wdrożone.

Zalecenie (xiv)

26. *GRECO zaleciło (i) wyraźne określenie w prawie kompetencji Krajowej Rady Prokuratorów w zakresie nadzoru nad przestrzeganiem przez prokuratorów zasad etycznych, a także wyposażenie Rady w odpowiednie środki i uprawnienia w tym zakresie; oraz (ii) przyjęcie właściwych środków prawnych, instytucjonalnych lub praktycznych lub usprawnienie obowiązujących środków w celu zapewnienia dogłębnej analizy oświadczeń majątkowych prokuratorów oraz wzmocnienia charakteru zapobiegawczego analizy oświadczeń majątkowych. Powinno to obejmować większą współpracę wszystkich odpowiednich organów kontroli.*
27. GRECO przypomina, że zalecenie to zostało częściowo wdrożone w poprzednim raporcie zgodności. W odniesieniu do pierwszej części, Krajowej Radzie Prokuratorów (KRP) powierzono uprawnienie do uchwalenia „Zbioru zasad etyki zawodowej prokuratorów” (w drodze zmiany ustawodawczej), do interpretowania tych zasad na żądanie i nadzorowania ich. Nie zapewniono jej jednak odpowiednich narzędzi i uprawnień do skutecznego nadzorowania przestrzegania zasad etyki przez

³ Dokument został opublikowany na stronie internetowej Prokuratury Krajowej (www.gov.pl/web/prokuratura-krajowa).

prokuratorów. Jeśli chodzi o drugą część zalecenia, nie wprowadzono żadnych środków w celu zapewnienia bardziej wnikliwej kontroli oświadczeń majątkowych prokuratorów.

28. Władze polskie informują, że w odniesieniu do pierwszej części zalecenia, uchwała o KRP z dnia 29 sierpnia 2022 r., powtarzająca stanowisko przyjęte na posiedzeniu w dniu 16 marca 2021 r. (zob. pkt 29 okresowego raportu zgodności), stanowi, że nie ma potrzeby przyznawania jej kompetencji i narzędzi do nadzoru i zapewniania, by przestrzegano zasad etyki prokuratorów. Naruszenie zasad etyki zawodowej może stanowić podstawę do wszczęcia postępowania dyscyplinarnego, prowadzonego przez rzecznika dyscyplinarnego, który może podjąć decyzję o wszczęciu lub odmowie wszczęcia takiego postępowania. Postępowanie toczy się zazwyczaj przed sądem dyscyplinarnym, działającym jako sąd pierwszej instancji, a następnie przed Izbą Dyscyplinarną Sądu Najwyższego w postępowaniu odwoławczym. Jeśli chodzi o drugą część zalecenia, władze uważają, że zalecenie to jest niewłaściwe, ponieważ oświadczenia majątkowe prokuratorów podlegają kontroli przez prokuratora nadrzędnego, urzędy skarbowe i ostatecznie – Centralne Biuro Antykorupcyjne.
29. W odniesieniu do pierwszej części zalecenia GRECO zwraca uwagę na okresowy raport zgodności⁴, aneks do drugiego raportu zgodności⁵ oraz raport ewaluacyjny⁶, zgodnie z którymi ustawa o prokuraturze upoważnia Krajową Radę Prokuratorów (KRP) do nadzorowania przestrzegania przez prokuratorów zasad etyki regulujących zawód prokuratora. Niemniej, jak zauważono w tych raportach, faktem i praktyką pozostaje, że prawo nie określa środków, jakie KRP ma prawo podejmować w procesie nadzoru, ani jej narzędzi czy uprawnień. W związku z tym do tej części zalecenia nie zastosowano się. Jeśli chodzi o drugą część zalecenia (która jest identyczna z zaleceniem (ix) dotyczącym sędziów), nie dostarczono żadnych nowych ani istotnych informacji.
30. GRECO stwierdza, że zalecenie (xiv) pozostaje częściowo wdrożone.

Zalecenie (xvi)

31. *GRECO zaleciło (i) zapewnienie ciągłego szkolenia prokuratorów na temat konfliktu interesów, zasad dotyczących prezentów, zakazu lub ograniczania pewnych działalności, oświadczeń majątkowych i interesów prywatnych, poprzez oferowanie szkoleń prezentujących przykłady praktyczne; oraz i(i) ustanowienie właściwego doradztwa w ramach prokuratur w celu podniesienia świadomości prokuratorów oraz zapewnienia im poufnej porady nt. kwestii związanych z zasadami etycznymi i postępowania, w szczególności w zakresie wskazanym w pkt i) w odniesieniu do danych okoliczności, mając na uwadze potrzebę jednolitych rozwiązań w sferze krajowej.*
32. GRECO przypomina, że zalecenie to zostało częściowo wdrożone w poprzednim raporcie zgodności. Prokuratorzy uczestniczyli w szkoleniach dotyczących kwestii etycznych, które będą kontynuowane w przyszłości. W kwestii poufnej doradztwa władze nie uznały za konieczne powołania doradców do spraw etyki dla prokuratorów.
33. Władze polskie informują, że z powodu pandemii COVID-19 nie zorganizowano żadnych szkoleń dla prokuratorów w 2021 i 2022 r. Podtrzymują swoje stanowisko, że powołanie specjalnych doradców do spraw etyki dla prokuratorów nie jest uzasadnione.

⁴ Zob. pkt 30.

⁵ Zob. pkt 22 i 23.

⁶ Zob. pkt 205.

34. GRECO odnotowuje brak wymiernych postępów we wdrażaniu tego zalecenia i stwierdza, że zalecenie (xvi) pozostaje częściowo wdrożone.

Zalecenia wydane w raporcie dotyczącym art. 34 z czerwca 2018 r. (aneks do raportu ewaluacyjnego z czwartej rundy oceny)

35. W raporcie dotyczącym art. 34, który stanowił aneks do raportu ewaluacyjnego czwartej rundy oceny, oceniono kontekst szeroko zakrojonych reform organizacji sądownictwa w Polsce, obejmujących w szczególności reformy wynikające z przyjęcia nowej ustawy o Sądzie Najwyższym z 2017 r. (zwanej dalej „ustawą o Sądzie Najwyższym z 2017 r.”), oraz pewne zmiany wprowadzone do ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa (KRS) w 2017 r., które weszły w życie w styczniu 2018 r. (zwanej dalej „ustawą zmieniającą o KRS z 2017 r.”) oraz do ustawy Prawo o ustroju sądów powszechnych z dnia 27 lipca 2001 r. (zwanej dalej „ustawą Prawo o ustroju sądów powszechnych z 2001 r.”). W 2019 r. i 2022 r. wprowadzono istotne zmiany do ustawy z 2017 r. o Sądzie Najwyższym i ustawy z 2001 r. o sądach powszechnych (dalej „ustawa zmieniająca z 2019 r.” i „ustawa zmieniająca z 2022 r.”).
36. Władze polskie, jako uwagę o charakterze ogólnym, podtrzymują swoje wcześniejsze stanowisko, że GRECO przekroczyło swój mandat, oceniając zmiany w organizacji sądownictwa, ponieważ jest uprawnione jedynie do oceny zmian legislacyjnych w poszczególnych krajach z punktu widzenia zapobiegania korupcji. Zdaniem władz nie ma podstaw do twierdzenia, że reformy sądownictwa negatywnie wpłynęły na standardy zwalczania korupcji i zapobiegania jej.
37. GRECO podtrzymuje swoje wcześniejsze stanowisko, że reformy sądownictwa mają fundamentalny wpływ na kwestie związane z zapobieganiem korupcji w odniesieniu do wymiaru sprawiedliwości, w szczególności na niezależność sądów jako podstawowy warunek walki z korupcją, i w odniesieniu do którego to wymiaru sprawiedliwości GRECO wydało podobne zalecenia dla innych państw członkowskich.

Zalecenie (i) na podstawie art. 34

38. *GRECO zaleciło zmianę przepisów dotyczących wyboru sędziów do Krajowej Rady Sądownictwa, aby co najmniej połowę członków Krajowej Rady Sądownictwa stanowili sędziowie wybrani przez środowisko sędziowskie.*
39. GRECO przypomina, że zalecenie to nie zostało wdrożone. Nie podjęto żadnych kroków w celu zmiany obowiązujących przepisów dotyczących wyboru sędziów do KRS, aby zapewnić stosowanie się do zalecenia.
40. Władze polskie informują, że sytuacja pozostaje bez zmian. Zdaniem władz wybór sędziów do KRS przez Sejm zwiększył reprezentatywność i demokratyczną legitymację członków KRS⁷.
41. GRECO ubolewa, że władze nie podjęły żadnych konkretnych kroków w celu zastosowania się do tego zalecenia. W wyniku ustawy zmieniającej z 2017 r. o KRS, w rzeczywistości 23 z 25 członków KRS jest nadal powoływanych przez władzę ustawodawczą lub wykonawczą lub reprezentuje te władze⁸, co jest sprzeczne z tym

⁷ Władze polskie podnoszą, że zgodnie z wyrokiem z dnia 22 marca 2022 r. w sprawie [Getin Noble Bank, C-132/20](#), Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) orzekł, że „w zakresie, w jakim wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym został złożony przez sąd krajowy, należy domniemywać, że spełnia on wspomniane wymogi [...] niezależnie od tego, w jakim konkretnie składzie sędziowskim orzeka” (pkt 69).

⁸ Członkami KRS są: Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego, Minister Sprawiedliwości, Prezes Naczelnego Sądu Administracyjnego, osoba powołana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, piętnastu sędziów wybranych spośród sędziów Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, sądów administracyjnych i sądów wojskowych przez

zaleceniami i standardami Rady Europy⁹. GRECO pragnie również zwrócić uwagę na wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (ETPC) w sprawie *Grzęda przeciwko Polsce*¹⁰ z dnia 15 marca 2022 r., w którym, odnosząc się między innymi do zalecenia GRECO, stwierdzono, że wymiar sprawiedliwości i przebudowa KRS były narażone na ingerencję władzy wykonawczej i ustawodawczej, mającą na celu znaczne osłabienie niezawisłości sędziowskiej.

42. GRECO stwierdza, że zalecenie (i) na podstawie art. 34 nie zostało wdrożone.

Zalecenie (ii) na podstawie art. 34

43. *GRECO zaleciło (i) ponowne rozważenie ustanowienia nadzwyczajnej izby odwoławczej i izby dyscyplinarnej w Sądzie Najwyższym oraz (ii) zmniejszenie zaangażowania władzy wykonawczej w wewnętrzną organizację Sądu Najwyższego.*
44. GRECO przypomina, że zalecenie to nie zostało wdrożone w poprzednim raporcie zgodności. W odniesieniu do pierwszej części zalecenia ustanowienie Izby Odwoławczej (Rewizyjnej) i Spraw Publicznych oraz Izby Dyscyplinarnej nie zostało ponownie rozważone. Kompetencje izb rozszerzono, zmierzając w kierunku przeciwnym do intencji tej części zalecenia. W odniesieniu do drugiej części zalecenia GRECO nadal jest zaniepokojone daleko idącym zaangażowaniem Prezydenta Rzeczypospolitej w wewnętrzne postępowanie Sądu Najwyższego.
45. Władze polskie informują, że ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym z 2017 r. oraz niektórych innych ustaw, z późniejszymi zmianami (ustawa zmieniająca z 2022 r.) zniósła Izbę Dyscyplinarną i utworzyła Izbę Odpowiedzialności Zawodowej. Nowa Izba Odpowiedzialności Zawodowej składa się z 11 sędziów, powoływanych na wspólną pięcioletnią kadencję przez Prezydenta Rzeczypospolitej spośród sędziów Sądu Najwyższego zasiadających we wszystkich jego izbach (w tym w dawnej Izbie Dyscyplinarnej), losowanych z wyprzedzeniem na posiedzeniu Kolegium Sądu Najwyższego (zwanego niekiedy Radą Sądu Najwyższego). Prezes Izby Odpowiedzialności Zawodowej jest powoływany przez Prezydenta Rzeczypospolitej, po zasięgnięciu opinii Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego. Izba Odpowiedzialności Zawodowej będzie składać się z Wydziału I (sąd pierwszej instancji) i Wydziału II (sąd drugiej instancji/odwoławczy). Sędzia zasiadający w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej nadal zasiada w izbie, w której zajmuje stanowisko sędziego Sądu Najwyższego, udział spraw w Izbie Odpowiedzialności Zawodowej nie może być większy niż połowa przydziału spraw sędziego Sądu Najwyższego. Ustawa zmieniająca z 2022 r. przywróciła również właściwość Izby Odpowiedzialności Zawodowej oraz Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych. Ponadto ustawa zmieniająca z 2022 r. ponownie potwierdziła rolę i uprawnienia Prezydenta Rzeczypospolitej w zakresie wewnętrznej organizacji Sądu Najwyższego.
46. Władze informują ponadto, że w dniu 13 stycznia 2023 r. Sejm uchwalił kolejną ustawę o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw. Ustawa ta nie weszła jeszcze w życie, ponieważ jest rozpatrywana przez Trybunał Konstytucyjny w następstwie wniosku o zbadanie jej zgodności z konstytucją złożonego przez Prezydenta Republiki. Zgodnie z ustawą proponuje się m.in., aby

Sejm, czterech członków wybranych przez Sejm spośród posłów oraz dwóch członków wybranych przez Senat (wyższą izbę polskiego parlamentu) spośród senatorów..

⁹ Zob. np. [rekomendacja \(2010\)12](#) Komitetu Rady Ministrów dotycząca sędziów i ich: niezawisłości, efektywności i odpowiedzialności, pkt. 46; [sprawozdanie Komisji Weneckiej w sprawie niezależności systemu sądownictwa, część I: niezawisłość sędziów](#) (CDL-AD(2010)004-e), pkt 32; [opinia nr 10 \(2007\) Rady Konsultacyjnej Sędziów Europejskich](#) (CCJE) w sprawie rady sądownictwa w służbie społeczeństwu, pkt 18; [CCJE, Wielka karta sędziów](#) (Podstawowe zasady), pkt 13.

¹⁰ <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22appno%22:%5B%2243572/18%22%5D%7D>

wszystkie sprawy dyscyplinarne przeciwko sędziom Sądu Najwyższego, sądów powszechnych i sądów wojskowych były przydzielane Naczelnemu Sądowi Administracyjnemu. Inne propozycje dotyczą rozpatrywania spraw związanych z immunitetem sędziowskim oraz dalszych zmian w zasadach odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Sądu Najwyższego oraz sądów powszechnych, wojskowych i administracyjnych.

47. W odniesieniu do pierwszej części zalecenia GRECO zauważa, że władze nie rozważyły ponownie utworzenia Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych, natomiast ponownie rozważono istnienie Izby Dyscyplinarnej. W związku z tym ustawa zmieniająca z 2022 r. zniósła Izbę Dyscyplinarną i zastąpiła ją Izbą Odpowiedzialności Zawodowej. GRECO rozumie, że nastąpiły pewne zmiany wpływające na mianowanie sędziów nowej Izby Odpowiedzialności Zawodowej. Obecnie są oni powoływani przez Prezydenta Rzeczypospolitej z listy sędziów Sądu Najwyższego wyłonionych w drodze losowania (w przeciwieństwie do poprzedniego powołania przez Prezydenta RP na podstawie rekomendacji KRS). GRECO odnotowuje te zmiany. Będzie również śledzić rozwój sytuacji w kraju przed Trybunałem Konstytucyjnym RP, który został wezwany do zbadania zgodności z konstytucją dodatkowych zmian ustawowych przewidujących między innymi przydzielanie spraw dyscyplinarnych przeciwko sędziom do Naczelnego Sądu Administracyjnego. GRECO jest jednak zaniepokojone, że ogólne ramy pozostają takie same, ponieważ właściwość przyznana obu izbom specjalnym pozostaje zasadniczo niezmienną, a powołanie sędziów do obu izb ma swoje źródło w zaleceniach wydanych przez wadliwą KRS, co nie jest zgodne ze standardami europejskimi i w odniesieniu do czego europejskie trybunały stwierdziły, że żadna z izb specjalnych nie jest „legalnym sądem”¹¹. W odniesieniu do drugiej części zalecenia Prezydent Rzeczypospolitej zachowuje tę samą daleko idącą rolę kontrolną i uprawnienia w zakresie organizacji, struktury i funkcjonowania Sądu Najwyższego.
48. W tych okolicznościach, w szczególności biorąc pod uwagę zmiany wprowadzone w odniesieniu do Izby Dyscyplinarnej, GRECO stwierdza, że zalecenie (ii) na podstawie art. 34 zostało częściowo wdrożone.

Zalecenie (iv) na podstawie art. 34

49. *GRECO zaleciło zmianę procedur dyscyplinarnych mających zastosowanie do sędziów Sądu Najwyższego w celu wykluczenia potencjalnego nadmiernego wpływu władzy ustawodawczej i wykonawczej w tym zakresie, w szczególności poprzez wykluczenie możliwości interwencji władzy wykonawczej w tych postępowaniach.*
50. GRECO przypomina, że zalecenie to nie zostało wdrożone w poprzednim raporcie zgodności. Sformułowanie wykroczeń dyscyplinarnych, wprowadzone ustawą zmieniającą z 2019 r., stanowiło raczej krok wstecz. Zakaz „działalności publicznej niedającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów” może

¹¹W wyroku w sprawie [Reczkowicz przeciwko Polsce](#) (nr 43447/19, 22 lipca 2021 r.) i [Juszczyszyn przeciwko Polsce](#) (nr 35599/20, 6 października 2022 r.) ETPC orzekł, że Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego nie jest „sądem ustanowionym ustawą”, głównie ze względu na powoływanie jej sędziów na podstawie rekomendacji KRS, która nie jest niezależna od władzy wykonawczej i ustawodawczej, i stwierdził naruszenie art. 6 ust. 1 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka (dalej „Konwencja”). Do tego samego wniosku doszedł ETPC w wyroku w sprawie [Dolińska-Ficek i Ozimek przeciwko Polsce](#) (nr 49868/19 i 57511/19, 8 listopada 2021 r.) w odniesieniu do powołanych w sposób wadliwy sędziów Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego oraz w wyroku w sprawie [Advance Pharma sp. z o.o. przeciwko Polsce](#) (nr 1469/20, 3 lutego 2022 r.) w odniesieniu do wadliwie powołanych sędziów Izby Cywilnej Sądu Najwyższego. Ponadto Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) orzekł w wyroku w sprawie [Komisja przeciwko Polsce \(Régime disciplinaire des juges\)](#) z dnia 15 lipca 2021 r., C-791/19, że Izba Dyscyplinarna nie zapewnia wszystkich gwarancji bezstronności i niezależności, a w szczególności nie jest chroniona przed bezpośrednim lub pośrednim wpływem polskiej władzy ustawodawczej i wykonawczej, m.in. ze względu na powoływanie jej członków przez KRS.

¹¹ W związku z tym zob. również wspólną pilną opinię Komisji Weneckiej i Dyrekcji Generalnej ds. Praw Człowieka i Praworządności Rady Europy ([opinia nr 977/2020](#) z dnia 20 czerwca 2020 r.)

naruszać prawa sędziów do wolności zgromadzeń i wyrażania opinii. Co więcej, posługiwanie się nieprecyzyjnymi pojęciami, takimi jak np. „czyny istotnie utrudniające funkcjonowanie organu wymiaru sprawiedliwości”, zwiększało możliwość nadużywania postępowania dyscyplinarnego i motywowania go innymi pobudkami niż przewinienie służbowe. Wyrażono również obawy dotyczące przestępstwa dotyczącego „działań kwestionujących [...] skuteczność powołania sędziego”.

51. Władze polskie informują, że ustawa zmieniająca z 2022 r. wprowadziła zmiany do art. 29 i 72 ustawy o Sądzie Najwyższym z 2017 r. zmienionej ustawą zmieniającą z 2019 r. Zgodnie ze zmienionym art. 29 zainteresowana strona może złożyć wniosek o zbadanie zarzutu braku niezawisłości i bezstronności sędziego Sądu Najwyższego w terminie tygodnia od dnia zawiadomienia uprawnionego do złożenia wniosku o składzie rozpoznającym sprawę, jeżeli w okolicznościach danej sprawy może to doprowadzić do naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności, mającego wpływ na wynik sprawy z uwzględnieniem okoliczności dotyczących uprawnionego oraz charakteru sprawy. Ponadto art. 72 ustawy o Sądzie Najwyższym został uzupełniony o nowy § 6, wyłączający niektóre działania spod odpowiedzialności dyscyplinarnej, takie jak: okoliczność, że orzeczenie sądowe wydane z udziałem danego sędziego Sądu Najwyższego obarczone jest błędem w zakresie wykładni i stosowania przepisów prawa lub w zakresie ustalenia stanu faktycznego lub oceny dowodów; wystąpienie do Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z wnioskiem o rozpatrzenie pytania prejudycjalnego oraz badanie spełniania wymogów niezależności lub niezawisłości sędziego, biorąc pod uwagę okoliczności związane z jego powołaniem i jego zachowanie po powołaniu, jeżeli w okolicznościach danej sprawy może to doprowadzić do naruszenia standardu niezawisłości lub bezstronności, mającego wpływ na wynik sprawy z uwzględnieniem okoliczności dotyczących uprawnionego oraz charakteru sprawy. Ponadto wprowadzono przewinienie służbowe polegające na „odmowie wykonywania wymiaru sprawiedliwości” jako art. 72 ust 1 lit. 1a).
52. GRECO stoi na stanowisku, że przepisy art. 72 ust. 6 ustawy zmieniającej z 2022 r. wyłączają niektóre działania (związane z treścią orzeczenia sądu, złożeniem wniosku o rozpatrzenie pytania prejudycjalnego do TSUE oraz badaniem spełnienia wymogów niezależności i niezawisłości sędziego) z odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów Sądu Najwyższego. Wydaje się, że zmiana ta, będąca odpowiedzią na wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 15 lipca 2021 r. w sprawie *Komisja przeciwko Polsce* (zob. przypis11 powyżej), zmierza w dobrym kierunku. GRECO z zadowoleniem przyjęłoby ich sądową wykładnię i zastosowanie w praktyce. Aby jednak zalecenie to mogło zostać w pełni zrealizowane, należy uchylić przepisy zawarte w art. 72 ust. 2–5 dotyczące przewinień służbowych odnoszących się do „działań lub zaniechań mogących uniemożliwić lub istotnie utrudnić funkcjonowanie organu wymiaru sprawiedliwości”, „działań kwestionujących istnienie stosunku służbowego sędziego, skuteczność powołania sędziego” oraz „działalności publicznej niedającej się pogodzić z zasadami niezależności sądów i niezawisłości sędziów”. Ponadto nowo wprowadzone przewinienie „odmowy wykonywania wymiaru sprawiedliwości” może podlegać szerokiej wykładni i być wykorzystywane do karania sędziów, którzy odmawiają zasiadania w składach orzekających złożonych z przedstawicieli środowiska sędziowskiego wyznaczonych przez naznaczoną niedociągnięciami KRS. Z tych powodów zalecenie to wdrożono zaledwie częściowo.
53. GRECO stwierdza, że zalecenie na podstawie art. 34 nie zostało wdrożone.

Zalecenie (v) na podstawie art. 34

54. *GRECO zaleciło zmianę procedur powoływania i odwoływania prezesów i wiceprezesów sądów powszechnych, aby wykluczyć potencjalny nadmierny wpływ władzy wykonawczej na te procedury.*
55. GRECO przypomina, że zalecenie to nie zostało wdrożone w poprzednim raporcie zgodności. GRECO było zaniepokojone silnym zaangażowaniem Ministra Sprawiedliwości (który jest również Prokuratorem Generalnym) w proces powoływania i odwoływania prezesów i wiceprezesów sądów (Minister Sprawiedliwości odwołał około 160 prezesów i wiceprezesów sądów od końca 2017 r. do początku 2018 r.).
56. Władze polskie podtrzymują swoje stanowisko, zgodnie z którym uprawnienia Ministra Sprawiedliwości do powoływania prezesów (i wiceprezesów) sądów nie naruszają zasady trójpodziału władzy. Powołanie prezesów (i wiceprezesów) sądów nie stanowi awansu, gdyż nie jest związane z awansem sędziego na wyższe stanowisko sędziowskie, a jedynie z okresowym powierzeniem funkcji w strukturze zarządzania. Prezesi i wiceprezesi sądów podlegają gwarancjom niezawisłości przyznanym wszystkim sędziom z racji bycia sędziami czynnymi zawodowo. Odwoływanie prezesów (lub wiceprezesów) sądów nie odbywa się na podstawie arbitralnej decyzji Ministra Sprawiedliwości, ale podlega gwarancjom określonym w art. 27 ustawy o sądach powszechnych.
57. GRECO uważa, że nie wprowadzono żadnych zmian w procedurze powoływania i odwoływania prezesów (i wiceprezesów) sądów od czasu ostatniego raportu zgodności. Minister Sprawiedliwości (który w polskim systemie jest również Prokuratorem Generalnym) nadal zachowuje nieograniczoną swobodę w powoływaniu na te stanowiska, bez konsultacji z KRS ani zaangażowania środowiska sędziowskiego w inny sposób, nie podlegając procesowi opartemu na osiągnięciach¹² (przy czym należy pamiętać, że wiceprezesi są powoływani na wniosek prezesów sądów). Odwoływanie prezesów i wiceprezesów przez Ministra Sprawiedliwości wykazuje te same niedociągnięcia i brak odpowiednich i skutecznych gwarancji, które opisano w poprzednich raportach zgodności.
58. GRECO stwierdza, że zalecenie (v) na podstawie art. 34 nie zostało wdrożone.

Zalecenie (vi) na podstawie art. 34

59. *GRECO zaleciło zmianę procedur dyscyplinarnych mających zastosowanie do sędziów sądów powszechnych w celu wykluczenia potencjalnego nadmiernego wpływu władzy wykonawczej, w szczególności poprzez wykluczenie możliwości interwencji władzy wykonawczej w tych postępowaniach.*
60. GRECO przypomina, że zalecenie to nie zostało wdrożone. GRECO odnotowuje, że ustawa o sądach powszechnych, z późniejszymi zmianami, odzwierciedlała niemal identyczne przepisy jak zawarte w ustawie o Sądzie Najwyższym, z późniejszymi zmianami, co umożliwiło nadużywanie postępowania dyscyplinarnego i motywowanie go innymi pobudkami niż przewinienie sędziowskie. GRECO uznało również, że zmiany ustawowe wprowadzone ustawą zmieniającą z 2019 r. zwiększyły potencjalny wpływ władzy wykonawczej na postępowania dyscyplinarne, pozostawiając sędziów coraz bardziej podatnymi na kontrolę polityczną i wywierając skumulowany negatywny wpływ na cały wymiar sprawiedliwości. GRECO wyraziło również obawy dotyczące zaangażowania Ministra Sprawiedliwości w postępowania dyscyplinarne przeciwko sędziom sądów powszechnych.

¹² Zob. [opinia CCJE nr 19 \(2016\)](#) w sprawie roli prezydentów, pkt 38.

61. Władze informują, że Minister Sprawiedliwości może składać wnioski lub odwołania na podstawie art. 114 § 1, 9 i 11 oraz art. 121 § 1 ustawy Prawa o ustroju sądów powszechnych, natomiast nie jest uprawniony do podejmowania decyzji proceduralnych w postępowaniach dyscyplinarnych. Ponadto władze twierdzą, że ustawa zmieniająca z 2022 r. wprowadziła do ustawy o sądach powszechnych identyczne przepisy, jak te dotyczące ustawy o Sądzie Najwyższym z 2017 r. (zob. pkt 51 powyżej).
62. GRECO podtrzymuje ocenę dokonaną w pkt 52 powyżej i z zadowoleniem przyjmuje fakt, że ustawa zmieniająca z 2022 r. wprowadziła przepisy wyłączające niektóre działania (związane z treścią orzeczenia sądu, złożeniem wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym do TSUE oraz badaniem niezależności i niezawisłości sędziego) z odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów sądów powszechnych. Powtarza jednak swoje obawy dotyczące istnienia innych problematycznych podstaw dyscyplinarnych, które powinny zostać wyeliminowane. W związku z tym GRECO pragnie zwrócić uwagę na niedawny wyrok ETPC w sprawie *Juszczyszyn przeciwko Polsce*¹³, w którym stwierdzono, że zawieszenie skarżącego, który był sędzią, nastąpiło z powodów innych niż określone w Konwencji, a mianowicie miało na celu zniechęcenie go do zbadania procedury powoływania niektórych sędziów. GRECO zauważa ponadto, że rola i zaangażowanie Ministra Sprawiedliwości w postępowania dyscyplinarne sędziów sądów powszechnych pozostały niezmienione. Z tych powodów zalecenie to wdrożono zaledwie częściowo.
63. GRECO stwierdza, że zalecenie na podstawie art. 34 nie zostało wdrożone.

III. WNIOSKI

64. **W związku z powyższym GRECO odnotowuje pewne postępy i stwierdza, że Polska wdrożyła siedem z szesnastu zaleceń zawartych w raporcie ewaluacyjnym z czwartej rundy oceny oraz jedno z sześciu zaleceń zawartych w aneksie do raportu ewaluacyjnego z czwartej rundy oceny (raport dotyczący art. 34).** Spośród pozostałych zaleceń, pięć zaleceń z czwartej rundy oceny i trzy zalecenia z raportu dotyczącego art. 34 wdrożono częściowo, a cztery zaleceń z czwartej rundy oceny i dwa zalecenia z raportu dotyczącego art. 34 nie zostały wdrożone.

Ściślej, zalecenia (iv), (vii), (viii), (x), (xi), (xiii) i (xv), a także zalecenie (iii) na podstawie art. 34 zostały wdrożone w sposób zadowalający lub zostały uwzględnione w sposób zadowalający. Zalecenia (vi), (ix), (xii), (xiv) i (xvi) czwartej rundy oceny, jak również zalecenia (ii), (iv) i (vi) na podstawie art. 34 zostały częściowo wdrożone, zalecenia (i)–(iii) i (v) czwartej rundy oceny, jak również zalecenia (i) i (v) na podstawie art. 34 nie zostały wdrożone.

65. W odniesieniu do posłów i senatorów, z zadowoleniem przyjmuje się powołanie poufnego doradcy do spraw etyki w odniesieniu do senatorów, a władze zachęca się do uczynienia tego samego w odniesieniu do posłów na Sejm. Należy jednak wyrazić

¹³ TETPC stwierdził naruszenie art. 8 Konwencji, ponieważ zakwalifikowanie przez Izbę Dyscyplinarną działania sędziego – którym był skarżący w tej sprawie – polegającego na weryfikacji powołania innych sędziów po marcu 2018 r., zarówno jako godzącego w godność urzędu sędziowskiego, jak i stanowiącego oczywiste i rażące naruszenie prawa w rozumieniu art. 107 § 1 ustawy z 2001 r. Prawo o ustroju sądów powszechnych, z późniejszymi zmianami, było w sposób oczywisty nieuzasadnione, a skarżący nie mógł przewidzieć, że wydanie jego postanowienia może doprowadzić do jego zawieszenia. Ponadto dominującym celem przewinień służbowych wprowadzonych na mocy ustawy zmieniającej z 2019 r. oraz konkretnych środków dyscyplinarnych, które podjęto przeciwko skarżącemu, co doprowadziło do jego zawieszenia, było ukaranie go i zniechęcenie go do oceny statusu sędziów powołanych na podstawie rekomendacji KRS w nowym składzie poprzez zastosowanie odpowiednich norm prawnych, w tym wynikających z art. 6 ust.1 Konwencji. Ten ukryty cel był niezgodny z Konwencją, doprowadzając tym samym do naruszenia art. 18 Konwencji.

ubolewanie, że ponad dziesięć lat po przyjęciu raportu ewaluacyjnego nie poczyniono żadnych postępów w kierunku wdrożenia pozostałych niewdrożonych zaleceń.

66. Ponadto w odniesieniu do sędziów nastąpiły pewne zmiany dotyczące zniesienia Izby Dyscyplinarnej (i zastąpienia jej Izbą Odpowiedzialności Zawodowej) oraz wprowadzenia pewnych podstaw zwalniających sędziów z odpowiedzialności dyscyplinarnej. Pozostaje jednak faktem, że podstawowym problemem, który powinien stać się priorytetem władz – wynikającym również z orzeczeń sądów międzynarodowych – jest skład Krajowej Rady Sądownictwa (KRS), a mianowicie wybór jej członków będących sędziami przez władzę ustawodawczą, co pozbawia tym samym polskie sądownictwo prawa wyboru członków KRS będących sędziami. Konieczne są pilne działania naprawcze, aby co najmniej połowa członków KRS była sędziami wybranymi przez środowisko sędziowskie, co w konsekwencji przywróci jej – zgodnie z Konstytucją – niezależność od władzy ustawodawczej i wykonawczej. Istnienie innych podstaw dyscyplinarnych, które mają negatywny wpływ na niezawisłość sędziowską i pociągają sędziów do odpowiedzialności dyscyplinarnej, stanowi silną zachętę do interwencji władzy wykonawczej w postępowaniu dyscyplinarnym. Niestety, na powoływanie i odwoływanie prezesów i wiceprezesów sądów w dalszym ciągu ma wpływ rozległe zaangażowanie Ministra Sprawiedliwości.
67. W odniesieniu do prokuratorów należy ubolewać, że władze pozostały niemal beczynne w podejmowaniu konkretnych kroków z myślą o pełnym wdrożeniu trzech pozostałych zaleceń dotyczących zapewnienia wytycznych w sprawie zasad etyki, zapewnienia Krajowej Radzie Prokuratury narzędzi i uprawnień do monitorowania zgodności z zasadami etyki, przyjęcia odpowiednich środków w celu zapewnienia bardziej gruntownej kontroli oświadczeń majątkowych prokuratorów oraz oferowania ciągłych szkoleń i odpowiedniego doradztwa.
68. W związku z powyższym (przy wdrożeniu tylko ośmiu z 22 zaleceń) GRECO stwierdza, że ogólny bardzo niski poziom zgodności z zaleceniami pozostaje „ogólnie niezadowalający” w rozumieniu zmienionego art. 31 ust. 8.3 Regulaminu.
69. Zgodnie z art. 32 ust. 2 ppkt (i) Regulaminu, GRECO zwraca się do szefa polskiej delegacji o przedstawienie sprawozdania z postępów we wdrażaniu zaległych zaleceń (tj. zaleceń (i)–(iii), (v)–(vi), (ix), (xii), (xiv) i (xvi) oraz zaleceń (i)–(ii) i (iv)–(vi) na podstawie art. 34 Regulaminu) najpóźniej do dnia 31 marca 2024 r.
70. Ponadto, zgodnie z art. 32, ust. 2, ppkt (ii) lit. b) GRECO zwraca się do przewodniczącego Komitetu Statutowego o wysłanie listu do Stałego Przedstawiciela RP przy Radzie Europy, zwracając uwagę na nieprzestrzeganie odpowiednich zaleceń i konieczność podjęcia zdecydowanych działań w celu jak najszybszego osiągnięcia wymiernych postępów.
71. Na koniec GRECO zwraca się do władz Polski o jak najszybsze zezwolenie na publikację raportu, przetłumaczenie go na język narodowy i upublicznienie tłumaczenia.